

RADIKALSKI GLASNIK

ORGAN NARODNE RADIKALNE STRANKE.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Wolfova ul. 1/I. — Naročnina: celoletno Din 25, polletno Din 12, četrletno Din 7.

Praznik ustave

Ljubo D. Jurković.

Vidovdan ni samo velik narodni praznik, temveč je tudi velik državni praznik — praznik ustave....

Dve skrajno reakcionarne stranke, ki sta bile slepo orodje v rokah Obrenovičev, sta privedle Srbijo na rob prepada. Te dve stranke, liberalna in naprednjaška, sta vladale na temelju reakcionarne ustave iz l. 1869. S to ustavo se je v Srbiji upeljal in vzdrževal birokratski sistem državne uprave po avstrijskem vzgledu.

Radikalna stranka, ki se je ustanovila na temelju idej radikalizma je zrušila to ustavo in ustvarila novo ustavo l. 1888, ki je bila tedaj najliberalnejša ustava na svetu. Ta ustava je bila prava sreča ne samo za Srbijo, temveč za celokupen naš narod.

Ljudstvo, ki je videlo v radikalnih voditeljih moze na svojem mestu in ki so mu dali s težko in krvavo borbo velike državljanske svoboščine, je zavedno in požrtvovalno delalo za svojo državo ter je bilo vedno pripravljeno žrtvovati se za njeno veličino in napredek.

Radikalna stranka je s svojim velikim uplivom na politično, kulturno in socialno življenje Srbije vzgojila srbski narod tako, da more biti vzgled vsem drugim narodom. Narod, ki je moral doživeti poraz na Slivnici, je dal po zaslugi radikalnih idej in politike radikalne stranke junake Kumanova, Prilepa, Bitolja, Cera, Rudnika, Kajmakčalana in Dobrega polja — kosovske osvobodilce in osvobodilce enokrvnih bratov Srbov, Hrvatov in Slovencev!

Radikali so uporabili vse svoje psihične in fizične sile, preživeli so velike muke in preganjanja, dokler niso izvojevali sebi in ljudstvu končne zmage, ki jo imenujemo vidovdanska zato, ker je venčana z vidovdansko ustavo.

Radikalna stranka je od l. 1903 pa do konca svetovne vojne l. 1918 vodila politiko Srbije. Ta politika je v petnajstih letih povzdignila ponižano in osramočeno Srbijo kneza Mihajla na visoko stopnjo kulture, blagostanja, gospodarskega napredka, diplomatskega ugleda in vojaške sile. Ta politika je ustvarila iz Srbije Piemont jugoslovenskega naroda.

Kar je storila Srbija v desetih letih po smrti Aleksandra Obrenovića pod radikalnim režimom, to je edini slučaj v svetovni zgodovini. Od tedaj je ta mala balkanska država z dvema milijonoma prebivalstva kljubovala silni avstroogrski monarhiji, katere glavno mesto Dunaj je imelo skoro

več prebivalcev nego Srbija. Bila je ž njo najprej v carinski vojni in čez par let v vojaški. L. 1914 je napadla vsa avstrijska vojna sila Srbijo, ki se še ni niti dobro odpočila po dveh zmagoslavnih vojnah, ki pa jo je takoj v začetku odbila s tako močjo, da se je čutil ves svet.

Po štirih letih dolge vojne je Avstrija izginila in na njenih razvalinah stoji obnovljena in močna Srbija, ki se je razširila in vstvarila veliko kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev.

V najtežjih in najusodnejših trenutkih naše zgodovine je vodila Srbijo radikalna stranka pod vodstvom Nikole Pašića. Za uspeh vojne se imamo poleg junaštva srbske vojske in požrtvovalnosti srbskega naroda zahvaliti politiki radikalne stranke.

Politika radikalne stranke in njenega načelnika Nikole Pašića je bila politika velikega stila in širokega obzorja. Ta politika je zmagala v vidovdanski ustavi, ki je izdelana na temelju novega programa radikalne stranke in radikalnih idej.

Radikalna stranka je ustvarila vidovd. ustavo tako, kakor je zahtevalo sedanje stanje našega naroda in duh moderne dobe. Vidovdanska ustava vsebuje prvi in zadnji pogoj, da se more naš narod gospodarsko, kulturno in socialno osamosvojiti, razviti in okrepiti.

Vidovdanska ustava nam daje najboljše garancije za ohranitev celokupne naše kraljevine in je temelj ideje narodnega edinstva, bratske sloge in medsebojne ljubezni.

Radikalna stranka je edina resno delala na izvedbi vidovdanske ustave, ustvarila je zakone, ki so potrebni za končno ureditev naše mlade kraljevine — ona vodi pravo vidovdansko politiko. In ta politika bo tudi zmagala ter prinesla zaželeni mir in zadovoljstvo v svobodni narodni državi.

Radikalna stranka čakajo še težke naloge, toda ona jih bo izvršila v smislu in v duhu vidovdanske ustave na podlagi izkušenj, ki si jih je pridobila s svojim pozitivnim delom, dolgoletno prakso in odločno borbo.

Na Vidovdan slavimo praznik ustave temeljnega kamna naše mlade kraljevine. Istočasno pa slavimo tudi uspeh politike Narodne radikalne stranke, uspeh vidovdanske politike!

„Rad. Glasnik“ je edino službeno glasilo NRS v Sloveniji

Za zdravo politiko

Ze površen pogled na naše politično življenje povojnih let nam nudi žalostno sliko bolečavosti našega telesa. Dočim se del državljanov z nadčloveškimi naporji trudi spraviti državni organizem v normalni tir, obstoja glavna naloga drugih v povzročanju novih komplikacij, ki ne zahtevajo samo izgube energije delavolnih elementov, marveč imajo za posledico izgubo energije tudi pri povzročiteljih samih. Pri takem stanju stvari ne sme zdrav človeški razum pričakovati nobenih uspehov. Da pa smo kljub temu nekaj napredovali, se imamo zahvaliti vedno naraščajoči premoči pozitivnih sil. Njihova premoč pa ima svoj izvor v njihovi politični zrelosti, v pravih razumevanju politike.

Po vojni se je pojavilo na površju političnega življenja precej dotedaj nepoznatih moči, ki so se smatrale poklicanim, da po svojih močeh pripomorejo do konsolidacije neurejenih razmer. Njihov prihod na površje je omogočila splošna neorientiranost v novih razmerah. Gospodarski in socialni problemi povojne dobe so preveč razpalili strasti in politično udejstvovanje omenjenih »politikov« je žalibog izviralo iz njih. Najboljši dokaz zato je že dejstvo samo, da počasi izginjajo in prepuščajo vodilno vlogo močem in organizacijam, ki niso tudi v dobi splošne zmedenosti izgubile izpred oči bistva politike v njenem prvotnem jedru, ki je bilo tem »politikom« najbrže sploh neznano. S tem pa, da je trajalo tako stanje precej časa, so izgnale strankarske strasti iz političnega tabora v kader brezbriznikov baš tako državljane, ki bi lahko po svojih sposobnostih pripomogli do čimprejšnje udobne ureditve skupnega doma. Krivda »novih« politikov je torej, da so izločili iz političnega življenja državljane, ki se čutili dolžne udeleževati se v interesu skupnosti, bodisi z ustvarjanjem novih vrednot, bodisi z vzdrževanjem in pospeševanjem obstoječega stanja.

Posledica tega je tudi bila, da se smatra danes politično udejstvovanje bodisi za »streherstvo«, bodisi za nepotrebno izgubo časa. Niti eno in tudi ne drugo ni pravilno. Politika je veda o najboljši izpolnitvi določenih državnih namenov. Država pa je skupnost vseh državljanov, njen cilj so torej obenem cilji vsakega posameznika. Dolžnost vsakega je torej, da se po svojih močeh udeležuje.

Da pa se je kljub temu polastilo gorenje mnenje precejšnjega dela naše javnosti, ki danes brezbrizno zre na politični razvoj, ali pa tvori »štafažo« neresnim politikom, je vzrok baš v tem, da so slednji prekorčili sfero svoje sposobnosti in zašli na njim povsem neznan teren, kjer se udeležujejo s svojimi sposobnostmi, ki pa ne odgovarjajo stavljenim zahtevam.

Čim večje pa so zahteve, tem večje morajo biti tudi sposobnosti. Zgodovina nas uči, da odgovarjajo velikim zahtevam samo velike osebnosti ali pa velike organizacije z življenskimi preizkusnjami. O tem si je vsakdo na jasnem. Ne vlad pa še popolna jasnost v tem, da je tak višji teren udejstvovanja države kot največja človeška organizacija. Komur pa postane jasno tudi to, bo kmalu uvidel, da so obsoljeni vsi lokalni politiki v drž-

pogojno smrt. Na površju se obdrže samo močne in velike organizacije, v katerih se danes očituje življenje moderne države.

Podali smo samo nekaj površnih misli. Vendar pa je lahko že iz teh razvidno, da smo še vedno na krivih potih. Če stojimo brezbržno ob strani, če dajamo pogum velikim nalogam nedoraslim politikom, škodujemo sebi in skupnosti. Koristimo pa lahko — in to je naša sveta dolžnost — ako čimprej obračunamo s svojo dosedanjostjo in pričujemo z delom tam, kjer vemo, da dočakamo plodove. Želi pa bomo samo tam, kjer smo sejali na rodovitna tla. Kakor ni dobra letina odvisna od enega bogatega klasu, tako ne smemo pričakovati blagostanja samo od truda enega dela državljanov. Pričujemo z ozdravljenjem sebe in zdrav bo celotni državni organizem. Kdor to uvideva, lahko spozna pomen NRS.

— mp.

Kaj je pri nas mogoče!

V času ko piše opozicijsko časopisje dan za dnevom o nasilju nad Hrvati in Slovenci, v času, ko sme že vsak avstrijsko-habsburški hlapčec smešiti naše največje nacionalne svetiljce, se je zgodilo nekaj, kar priča o liberalnosti naše vlade, ki ima mnogo preveč obzirnosti in popustljivosti napram zaslepljenim protidržavnim elementom.

Kakor znano, je kralj Aleksander 8. t. m. posetil kraljsko dirko v Varaždinu. Ob tej priliki je tamošnje, zlasti kmečko prebivalstvo priredilo kralju spontano velike manifestacije. Hrvatski kmet je izkazal kralju, ki je prišel tja brez svečanosti in sljaja, svojo iskreno ljubezen, katere ni mogla uničiti nobena radičevščina. Na poti skozi Vidovec, Ivanec, Lepoglavo in Trakošćane je slavil kralju pravo zmagovalstvo. Ko se je kralj mudil v Trakošćanu dalje časa v gradu grofa Draškovića, katerega želi kupiti kralj za svoje letovišče v Hrvatskem Zagorju, so prihiteli tja kmetje iz Cvetlina z župnikom Cvekom in so se poklonili svojemu kralju. V Ivanu se je približal kralju stari Božidar Kukuljević, sin velikega zgodovinarja Ivana Kukuljevića, ter se mu predstavil z besedami: Vaše Veličanstvo! Vaši in moji predniki so bili med prvimi začetniki kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev. Kdo bi si bil upal govoriti tako domače z vladarjem tuje krvi, ki so skozi stoletja vladali nad našo domovino? Tako se more govoriti samo s kraljem narodne krvi.

Varaždinski župan g. Većeslav Podgajski je pozdravil kralja in kraljico s sledečimi besedami: »Pod dojmom neopisive počasti in sreče hiljade srudaca zanosno kucaju u trenutku, kad po prvi puta — nakon stoljeća — dolazi na tlo našega slobodnog in kraljevskog grada Varaždina kralj naše narodne krvi.

Kao načelnik starodavnog ovog grada, koji je u prošlosti bio stjecištem kulture cijele Hrvatske, duboko hvalim Vašim Veličanstvima na izkazanoj visokoj časti i molim za daljnju blagohotnost. Gradjanstvo naše, ne samo što gleda u Vašim Veličanstvima personifikaciju ostvarenih nam ideala, već vidi zalag jedne velike, lijepe i vedre budućnosti naše ujedinjene, nerazdružive i nepobjedive otadžbine, kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca.

Iz tega kratkega popisa je razvidno, da je hrvatsko kmečko ljudstvo nepokvarjeno, da je njegovo monarhistično čustvo neomadeževano in da ga ne bo uničila nobena Radičeva demagogija proti kralju in kraljevini.

Toda kaj se je zgodilo?

Vodstvo Radičeve HRSS v Zagrebu je napovedalo federaciji HRSS v varaždinskem občinskem svetu, da mora zahtevati odstop župana, ker je pozdravil kralja, kar nasprotuje čustvom vsakega Hrvata. In res so radičevski občinski moške ob priliki proračunske razprave prisilili župana, da je podal ostavko!

Take stvari se dogajajo v državi, o kateri pišejo avtonomistični, federalistični in drugi separatistični listi, da vlada v njej vladni teror! Kje na svetu bi bilo kaj takega mogoče? Tudi pri nas je treba v bodoče za vedno preprečiti podobne veleizdajalske geste. Imamo zakone, katerih strogost naj občutijo veleizdajalske kreature v polni meri.

Iz spontanega navdušenja hrvatskega kmeta za svojega narodnega kralja se jasno vidi, da je zanosil Radič svoje republikanstvo edino le na demagoški negaciji države, ki jo je hotel zrušiti z borbo proti narodni dinastiji. Toda veličasten sprejem kralja, kljub temu da je prišel popolnoma inkognito in da oblasti niso pripravile nobenega sprejema, dokazuje, da Hrvatsko Zagorje obsoja Radičevo demagogijo, ki ne more ubiti v srcu hrvatskega kmeta njegove ljubezni do dinastije in monarhije.

Monarhija ali republika?

Pod tem naslovom je pričel dr. Lujo Vojnović v »Prager Presse« sledečo zanimivo razpravo.

Na podlagi zgodovinskih in psiholoških momentov se izjavlja odločno za monarhistično ustavno obliko. Niti najtemeljitejši profesor javnega prava ne bi mogel dokazati kako načelno nasprotstvo med konstitucijsko monarhijo v Italiji ali na Španskem, in med francosko republiko. Tudi najbistrejši učitelji ne bi mogli pojasniti, v čem je razlika med ustavno nalogo kralja Viktora Emanuela in ustavno nalogo predsednika francoske republike! Morda v dinastičnem čustvovanju naroda? Dr. Vojnović oporeka tej domnevi. Izreka pa se za monarhistično obliko vladavine iz razlogov oportuniteti, prikladnosti, ugodnosti. Za novo državo, ki si šele ureja svoje državno življenje, je velikega pomena dejstvo, da je na najvišjem mestu činitelj, ki ga ne zadevajo strankarski boji in perijodični pretresljaji ter da se vsaj v eni točki ne moti mirni razvoj naprav.

Taka država je Jugoslavija, ki pa je imela še to srečo, da je našla vladarsko hišo, vzniklo iz naroda, zraščeno z njim, in ki izhaja od moža, ki je z junaško in zmagovalno vstajo proti še vedno mogočnemu turškemu cesarstvu podal smisel in smer jugoslovenskemu ujedinjenju! Pa tudi ne glede na ta čustveni moment, ki ima v enem delu naroda svojo praktično vrednost, trdi Vojnović, da je v tem Jugoslavija slična Italiji. Neogibna potreba ji velevala, da se v namen ohranitve svojih delov v enotnosti nikakor ne sme odreči monarhistične državne oblike!

V podkrepitev te svoje trditve navaja dr. Vojnović poučen in prepričevalen primer. Italijanski državnik Francesco Crispi je bil v svoji duši — republikanec. Vendar se je odtegal pritisku svojih prijateljev, ki so ga hoteli pridobiti za republiko. Odgovoril jim je lapidarno: »La Monarchia ci unisce, la Repubblica ci divide.« (Monarhija nas združuje, republika nas razdvaja.) Četudi je bila za marsikatero italijansko patrijoto velika moralna žrtev, da niso sprejeli federalistične oblike, je Crispi iz gori označnega razloga na duhovit in globok način obrazložil potrebo, da se državno enotnost strne v monarhijo.

Če je to veljalo za domovino Machiavellija in Cavourja, kako naj bi ne veljalo za mlado, malo in neizkušeno državo, ki se ji ni rodil še noben Machiavelli in noben Cavour in v kateri se bodo še dolgo pojavljale sredobežne sile?! So to sile, ki jih more držati na uzi edino le monarhija, to je: stalnost v nasledstvu. V tem je razlog, da federalizem, oziroma avtonomistični separatizem dovaja naravnost k republikanstvu in da se v mladitvi in ne še izkristaliziranih državah prav malo istoveti z njim.

V pretežno agrarnih deželah odgovarja monarhistična oblika tudi duševnosti ogromne večine naroda, ki ga že stalni stik z naravo navaja k temu, da tudi v družabni sestavi vidi pojav naravnih sil, katerim se podreja iz svoje volje. Pri južnih Slovanih ima ideja edinstva, hierarhije, vodstva globoko, skoro versko pomembnost. Slovanska demokracija je v svoji duši monarhistična. V Črni gori je bil n. pr. kraj dozdevne ustave, vladar — vse. Sledeč svojemu nagonu je ljudstvo samo zahtevalo, da mu vladar vrši službo sodnika! Pa tudi v parlamentaristični Srbiji se nadaljuje monarhični kult. Kmetje gledajo v prvi vrsti na vladarja in zahtevajo od njega, česar jim ne more dati izven zakonov in ustave.

Samoupravno načelo NRS

Vprašanje samouprave je zelo važno in zelo resno državno vprašanje, ki ima v našem političnem življenju svojo posebno zgodovino.

Radikalna stranka je prva v Srbiji stopila v politično življenje z načelom samouprave, ki tvori osnovno točko v njenem političnem programu. Kaj je pomenilo to načelo, se vidi iz dejstva, da je tedanja politična oblast v Srbiji preganjala radikale, ki so po volilni zmagi v Kragujevcu nosili v manifestacijskem sprevodu zastavo z napisom »samouprava«.

Radikalna stranka se je morala dolgo vrsto let boriti za uveljavljanje samoupravnega načela, v katerem je videla šolo za ljudsko politično izobrazbo, garancijo za razvoj in utrditev političnih pravic in narodnih svobodščin, kakor tudi podlago za gospodarski in kulturni razvoj naroda.

Radikalna stranka je vedno in povsod delala iskreno in neumorno za uveljavljanje samoupravnega načela. Ko je bila po samovolji dveh Obrenovićev preganjana iz vlade, so se njeni politični nasprotniki najprej vrgli na njene samoupravne organizacije, jih ovirali ali celo popolnoma uničili. Prvi glavni organ radikalne stranke se je imenoval »Samouprava«. Tudi njen sedanjí glavni

Se bolj pa govorijo za monarhijo strankarska trvenja, ki se čisto razvijajo do boleznosti. Bolj, ki bi se perijodično in neogibno raznemali ob volitve predsednika republike, bi dovajali deželo do najhujših spopadov, kakor jih vidimo v navadnem političnem svetu v borbi za oblast. V monarhiji pa ostaja vsaj najvišje mesto v državi nedotaknjeno od strankarskih tekmovalj. Znano je pa tudi, da se v demokraciji uveljavljata v glavnem dve struji: prva, ki stremi po popolnem izenačenju, druga pa z avtokratsko nestrpnostjo (kar je, pripominja Vojnović, glavna pogreška vseh slovenskih demokracij). V takli demokraciji bi moral biti predsednik republike, ali bolj tiranski nego vsak avtokratski vladar, ali pa večji slabič, nego parlamentarni vladar, kajti tak predsednik bi bil žoga svojih »velikih volilcev«! Ni dan vsakemu narodu, da bi imej na čelu kakega slovenskega Marka Avrelija. (Rimski cesar v drugem stoletju, ki je bil odličen po svoji učenosti, pravičnosti, milini in strogem vršenju svojih dolžnosti.)

Vojnović se bavi nato z Radičevim propagando za »človečansko republiko«. Čudno se bo zdelo — pravi pisec — in vendar je res, da je Hrvatska monarhističnega mišljenja kljub vsemu republikanskemu programu »hrvatske seljačke stranke«. Vse republikanstvo Radičevih poslancev je le zastava — nezadovoljstva. To je etiketa, za katero se skriva monarhistično vino. Zato govori tudi hrvatska zgodovina od davnih časov. Hrvatje so ostali zvesti monarhizmu tudi tedaj, ko so jih Habsburgovci zatirali in zapostavljali. Zanje je bil cesar vedno tudi »hrvatski kralj«. Tudi vstaja Zrinjskega ni bila namenoma naperjena proti Habsburgovcem, ampak je bila le nespretna manifestacija ogrsko-hrvatske statuarne avtonomije. Duševen pojav, več ali manje lasten vsem slovanskim plemenom, je v tem, da jim je tujec simpatičnejši, nego lastni rojak. Od tod tudi republikanstvo Radičeve stranke.

Edino le v Srbiji je nekoliko iskrenih republikancev, ki so prepričani, da je republika evolucijski način spolnolitve monarhije. Toda to je le mala skupina, ki ne nahaja odmeva v ljudskih masah. Srbi v prejšnjem kraljestvu se odlikujejo pred vsemi drugimi Jugoslovenci z jakim, mirnim in zdravim človeškim razumom. Ta zdravi razum, ta politična izravnanost je trdna podlaga, na kateri sloni jugoslovenska država. Srbi vedo, da je monarhija za državo isto, kakor cement in železni beton za poslopje. Videli so, kako je njih sedanjí kralj preživljal z njimi, preprosto in »republikansko«, vse dobre in strašne dneve. Razumejo, kako je vez med narodom in kraljevo hišo najvarnejše jamstvo v vseh viharjih časih. Vojnović je uverjen, da pridejo tudi na Hrvatskem skoro do tega spoznanja in da prideta zblizanje in popolna sprava z demokratično monarhijo. To pa tembolj, ker je poleg italijanske vladarske rodovine jugoslovenska kraljeva hiša še edina dinastija, izšla iz naroda!

Vojnović zaključuje: Vse zastoni! ko doraste mlada generacija, bo tudi konec za reakcijski plemenski kampanilizem! Mlado vino ni za stare cevi. Tudi v starih cevih je bilo morda nekdanj dobro vino, toda stare generacije so jih izpraznile in ostala je le gošča na dnu. Sedaj pa je vrsta na novem vinu, ki pa bo tudi s svoje strani vsebovala nekaj starega in zdravega. In to nekaj je večno močna in plodna vinski trta!

organ, ki že dvajset let hrabro in neumorno brani življenske interese naroda in države, se tudi imenuje »Samouprava«. Samoupravno načelo je torej glavni emblema Narodne radikalne stranke.

Poleg glavnih ciljev, ki jih je v polni meri dosegel samoupravni sistem in ki se je radi tega silno utrdil v politični zavesti ljudstva, je dosegel tudi, da se je pri državní organizaciji zmanjšal njen dotedanji birokratski duh. V teku njegovega življenja in delovanja pa se je pokazalo, da obstoji med samoupravo in splošno državno organizacijo govoja vez, gotovo razmerje, na katerega se ne sme nikdar pozabiti v interesu ljudstva in države, kakor tudi v interesu pravičnega funkcioniranja obeh organizacij.

Zato se mora vprašanje samoupravnih organizacij smatrati kot resno in važno državno vprašanje. To vprašanje se mora poveriti lojalni in javni razpravi v parlamentu. Na definitivno rešitev tega vprašanja morajo imeti vpliv resni in pošteni ozir napram stvarnim interesom naroda in države.

Radikalna stranka, zvesta tej svoji najdražji politični tradiciji, bo delala z vsemi močmi na to, da se to vprašanje reši v tem duhu.

Na Vidov dan

Priznavaš li ke vernik naše Trojstvo,
Trojico sveto, zraslo v eden rod?
Mrziš razdor, kljubesti zlobne plod,
mrziš ogabno kajno ubojstvo?

Ne toži na neslogo! Vidov dan,
slovesni praznik upanja in nade,
pečat je narodne združitve mlade,
spomin stoletnih robstva krutih ran.

Ko dvom meglen zastira nam oči,
ko črn obup podira nam moči,
ostane ta zavest: o svetem Vidu,
drugovi, skozi noč se vidi.

Ta dan je kres do višnjevi nebes.
To mavrica z obzorja le v obzorje:
preskoči lačno brezno, reko, les,
pa spaja vzhod z zapadom čez pogorje.

*) Bajka pravi, da je kruh puščen na Kosovo,
postal pod turškim zobom kremen in da se
je na dan osvete omehčal.

Radikali, svoboda in država

V razpletu situacije smo stalno povdarjali, da je glavna linija, od katere se ne more odstopiti, izražena v političnem programu vsake skupine in vseh blokov in da se šele po presoji te linije in tega pravca more govoriti o drugih momentih, ki morejo vplivati na rešitev krize. V tem smislu smo povdarjali veliko razliko med koalicijsko radikalov in samostojnih demokratov ter heterogenim federalističnim blokom, v katerem je tudi Davidović s svojimi prijatelji. S stališča državne politike ne daje druga kombinacija nobenih garancij in podlage za uspešno državno politiko. To našo trditev so okrepili pojavi v bloku opozicijskih strank, od katerih je najizraznejši odhod Stepana Radića med boljševe in očitno nasprotstvo opozicijskih strank z ozirom na državno ureditev. Slabost bloka v tem kardinalnem vprašanju je povzročila, da so opozicijske stranke skušale prenesti borbo na drug teren, ker so čutile, da se z negativno politiko ne more spremeniti pozitivna in konstruktivna notranja politika, ki se vodi na temelju državne ustave, in za katere sprememba ni nobenega razloga, ki bi jamčil, da bo za državo in za narodno edinstvo bolje, ako se ta sprememba izvrši. Z intrigiranjem, klevetami in z osebnimi napadi ter z izmišljenim nesoglasjem v radikalnih vrstah so mislili oslabiliti oni temelj, na katerem počiva moč radikalno demokratske koalicije. Ko so uvideli, da je ta taktika brezuspešna, so pričeli opozicijski poslanci z izzivanjem ljudskih mas. Ker se bojijo svojega slabega, dela in zveze z Radićem, bi hoteli stopiti pred ljudstvo kot obtožitelji, da bi se tako odtegnili sodbi.

Radikalna stranka je vedno črpala svojo moč iz ljudskega razpoloženja. Radikalna stranka je stala vedno na stališču, da je osnovni pogoj za uspeh demokracije in svobodni domoljubni režim, da se ljudstvo informira o vseh razmerah v državi in da bo potem njegova sodba pravilna. Radikalna stranka se je borila za svobodo govora in zborovanja ter bo to pridobitev žilavo in vztrajno branila do konca, če je v vladi, ali pa v opoziciji. Mi radikali obojujemo vsak teror od zgoraj in od

Ta dan je most, razpet iz veka v vek,
začenja se pri kosovski nezdoli,
današnji čas mu tvori drugi breg:
od suženjstva na ravno gre k svobodi.

Ta dan pomeni hleb, čaroben in tajinstven:
voljan, če ga pokuša rod edinstven;
če pa sovrag ga vzame, se zgosti,
da trši je od kamna in kosti. *)

Ta dan pomeni strujeno življenje,
življenje bračev treh pod krovom enim,
poziv prek mej vsem neosvobojenim:
končano skoro vaše bo trpljenje!

Je li slučaj, o j bratje vi, kdo ve,
da praznik naš najdaljši so danovi,
da praznik naš najkrajši so mrakovi?
Zaupno zrimo v zarje Vidove!

spodaj. Mi smo nasprotniki vsakemu nasilnemu postopanju na shodih, vsakemu oviranju pri izvrševanju onih pravic, ki jih mora imeti svoboden državljan pri izražanju svojih misli in svojih stališč. Zadnji pojavi oviranja in nerada na shodih so bili sprejeti zelo nesimpatično v radikalnih krogih brez ozira na to, kdo je povzročil in zakrivil to nered. Stojimo na stališču, da se morajo ustavni in zakonski predpisi glede svobode zborovanja in združenja skrupulozno izvajati. V tem oziru je dal g. minister notranjih del jasne instrukcije vsem podrejenim organom. Ako bi kak oblastni organ malomarno izvrševal svoje dolžnosti, ali ako bi se kdo, brez ozira na to, kateri skupini ali stranki pripada, pregrešil proti svobodi govora in ovtiral državljan v njihovih ustavnih pravicah, — taki slučaji bodo brezobzirno reprimirani.

Toda odgovornost vlade za državne in javne posle ne obstoji samo v čuvanju državljanjskih pravic, temveč mora skrbeti tudi za zaščito države in javnih interesov v smislu množičnih predpisov, ki vsebujejo meje med dovoljenim in nedovoljenim.

Obsojaloč vsak pogrešek proti svobodi zborovanja in združenja je naša stranka, kadar nosi odgovornost za državne posle, dolžna, da se ravno tako bori proti vsem onim, ki bi s svojim postopanjem ogroževali po zakonu zaščiteni javni interese. Državna oblast je dolžna ščititi državljan pri izvrševanju njihovih ustavnih pravic, toda ravno tako je dolžna čuvati javni red, integriteto države in državnih oblasti. Kakor je radikalna stranka odločno za zaščito državljanske svobode, tako ne more dopustiti nobenih napadov na javne in državne interese. V teh mejah in na tej podlagi bo radikalna stranka skrbela za pravičen tok politične borbe.

Zadnji dogodki in sukobi, o katerih poroča opozicijska časopisja, neresnično in očividnim namenom, da jih izrabijo za svoje posebne cilje, so samo okrepili to mišljenje merodajnih krogov. (»Samouprava«.)

Slovenci!

Narod, čuj in zavedaj se, da je pijančevanje tvoja sramota in tvoja poguba! Tej zavesti primerno in dosledno bodi tudi tvoje ravnanje! Napravi konec tej sramoti, raztrgaj spono starih strasti, vrzi s sebe jarem pijanske sužnosti, dvigni se k lepšemu, svobodnemu življenju! Združimo se vsi trezni sinovi in hčere naroda, da osvobodimo od strasti zaslužene brate! Na vsej črti naj se prične najenergičnejši odpor!

Prosim vas vse, da sodelujete pri velikem ozdravljenju naroda! Prosim, da store cerkev, šola in dom v tem oziru svojo dolžnost in se v tem boju med keboj podpirajo. Pozivljemo vsa kulturna društva, da sprejmejo kot eno glavnih točk svojega delovanja delo proti nezmernosti, sirovosti in razuzdanosti! Pozivljemo posebno mladino, da se po zgledu mladine drugih narodov združuje in navdušuje za svoje in svojega naroda krepostno življenje!

Ne zdvojiti nad neuspehi, marveč pomnožiti je treba odporne sile! Ne dvomimo, da se bo z združenimi močmi ter z vsestranskim, odločnim in vztrajnim delom naš narod dvignil k treznemu življenju.

Živela treznost! — Boj nezmernosti!

Sirite radikalni tisk!

Na »Radikalni Glasnik«, ki primaša službene vesti in objave vseh organizacij NRS v Sloveniji, morajo biti naročeni vsi naši člani.

Stavlja se vsem strankinim organizacijam v dolžnost, da skrbijo za širjenje našega lista.

V vseh kavarnah, čitalnicah, društvih, brivnicah in drugod naj zahtevajo naši člani »Radikalni Glasnik«.

S širjenjem našega tiska se širijo naše ideje ter se deluje v dobrobit naroda in države. V vsakem krajevnom odboru naj se ustanovi propagandna sekcija, ki naj skrbi za širjenje našega tiska. Te sekcije naj bi nabirale tudi naročnino za »Radikalni Glasnik«.

Sirite naš tisk, ki nudi vsakemu poleg službenih obvestil tudi drugo politično in zabavno čtivo.

Nobena stranka nima toliko kmečkih poslancev kot Narodna radikalna stranka in samo preko nje se morejo združiti žuljave roke srbskega, hrvatskega in slovenskega kmeta

Dva grešnika

Dr. Leopold Léonard.

Ob priliki prihoda ljubljanskega škofa dr. Antona Bonaventura Jegliča in advokata dr. Ivana Sušteršiča v Beograd je priobčil »Slovenski Narod« članek pod naslovom »Dva grešnika«.

»Slovenski Narod« piše: Ko se je l. 1917 pričelo med Slovenci takozvano deklaracijsko gibanje, ki je povzročilo avstrijski vladi silne neprijetnosti, je bil škof dr. Jeglič med onimi, ki so s svojim vplivom in s svojim vzgledom pripomogli temu pokretu do zmage.

Zdi se, da ta trditev ni baš točna. Takozvani deklaracijski pokret ni bil ravno tako neprijeten avstrijski vladi. Ako uredništvo »Slovenskega Naroda« pogleda dotične številke »Slovenca«, ki je bil tedaj v najbližjih zvezah z avstrijsko vlado in je najbolje poznal njene namene, bo videlo, da je »Slovenec« neprestano zatrjeval, da more vsak svobodno podpisati majniško deklaracijo, ker to ne nasprotuje avstrijski vladi in da cesar Karl izrecno želi, da se vsak svobodno izjavi. Ako bi kje krajevene oblasti vsled nerazumevanja intencij osrednje vlade delale kake neprijetnosti, se je treba takoj pritožiti in osrednja vlada jih bo poučila. In res so se na Koroskem pripetili slučaj, da so hoteli organi krajevnih oblasti, ki še niso mogli verovati, da je Avstrija primorana dajati take velike koncesije, preprečiti ljudstvu, da se izjavi za majniško deklaracijo. Tozadavne pritožbe so imele takoj popoln uspeh.

Avstrija je bila tedaj že tako na koncu, da je morala samo še gledati, kako bi kar največ rešila. Majniška deklaracija je bila ugodna formula, da reši vsaj glavno, t. j. okvir in prestiž.

Dalje piše »Narod«, da je škof Jeglič l. 1917 vrgel Ivana Sušteršiča, »ker se je protivil jugoslovenski ideji in jugoslovenski politični koncepciji«.

Tudi to ni točno. Kdor je zasledoval tedaj spor v taboru SLS, je moral dobiti utis, da so bili v začetku merodajni predvsem osebni razlogi. Ker je SLS prihajala vedno bolj do vpliva v lokalni samoupravi kakor tudi v centralni avtonomiji, je prihajala v njene vrste vedno več inteligentov zlasti uradnikov, ki so prej simpatizirali z napredno stranko. V stranki sami pa so vzgajali vedno več mlade inteligence. Ker je imela SLS mabo inteligence, je mogel dobiti vsak inteligent dobro službo. Sčasoma pa je bilo inteligence vedno več ter se je pričela konkurenca in iz te nezadovoljstvo, ki se je obračalo proti strankinemu vodstvu. Mlada inteligenca, ki je prihajala iz stranke same, se je pričela pritoževati, da dobivajo oni, ki so komaj stopili v stranko iz nasprotnega tabora, prej službe nego ona. Prišla je vojna. Eden je hotel biti oproščen vojaške službe, drugi je hotel biti premeščen na manj nevarno mesto, tretji zopet kako vojno dobavo. Nadaljevanje vojne je povišalo število nezadovoljstev in ker je bilo tudi ljudstvo vedno bolj nezadovoljno, se je obrnilo vse proti strankinemu vodstvu. To nezadovoljstvo ni bilo v nobeni zvezi z jugoslovensko ideologijo. Sicer so bili v stranki, zlasti med inteligenco, tudi ljudje, ki so bili pristaši jugoslovenske politične koncepcije, ki pa je niso mogli nikjer izpovedati. V začetku in v prvih vojnih letih je stala cela stranka odločno na avstrijskem stališču. Ko je prišla takozvana majniška deklaracija, jo je najprej podpisal dr. Sušteršič in nekaj mesecev pozneje tudi škof dr. Jeglič. Za deklaracijo je bila cela stranka, ker je bila sestavljena tako, da jo je mogel podpisati vsak človek. Spor se ni pričel radi deklaracije, temveč iz drugih razlogov. Ker pa je bil dr. Sušteršič šef avtonomne uprave in kot tak neke vrste predstavnik države, je bilo pozneje, ko je bilo vsakemu jasno, da Avstrija propada, mogoče izigrati napram dr. Sušteršiču tudi nacionalni moment. Škof dr. Jeglič je bil v tem sporu dolgo nevtralen in se je pridružil takozvani omladinski skupini šele tedaj, ko je bilo popolnoma jasno, da ona zmaguje.

Podpirajte naš tisk!

Apeliramo na vse naše trgovce in industrije, da objavljajo vse svoje inserate v »Radikalnem Glasniku«, ki je edino naše glasilo v Sloveniji.

S pomočjo obširne in velike organizacije naše stranke se bere »Radikalni Glasnik« v vseh krajih naše kraljevine in radi tega imajo inserati v našem listu prednost pred vsemi drugimi slovenskimi listi.

Razen tega je v interesu trgovskih in industrijskih podjetij, da se z inseriranjem v našem listu podpira naš tisk, kar je največja dolžnost vsakega našega člana.

Iz notranje politike

; Pred skupščinskimi volitvami. V informiranih radikalnih krogih zatrjujejo, da ostane min. predsednik g. Pašić na Bledu okoli petnajst dni. Za časa svojega bivanja na Bledu bo kralju natančno in podrobno razložil sedanjo situacijo ter bo predlagal razpust narodne skupščine in zahteval volilni mandat. Istočasno naj bi se izvršila tudi že pripravljena rekonstrukcija vlade. Ukaz o razpustu narodne skupščine naj bi bil podpisan sredi meseca julija, volitve pa naj bi se vršile sredi oktobra. — V krogih radičevske stranke zelo komentirajo Pašićev odhod na Bled ter so prepričani, da bo dobil Pašić volilni mandat.

; Davidovič profil — Davidovič! Nedavno je vodja razbitega opozicijskega bloka g. Davidovič raztrgal v javnost vest, češ da g. Pašić ne nobenega sporazuma s Hrvatli. Par dni nato pa je pisala »Pravda«, glasilo g. Davidoviča: Najtežji spor je razpust Radičeve stranke. Ta spor more privedi koalicijo v vprašanje, ako Pribičević ne odstopi od te zahteve. Pribičević je nedavno sprožil to vprašanje na ministrski seji, toda ni uspel. Pašić se je izjavil proti temu, ker je tudi njegova stranka proti temu. Topot se je moglo jasno videti, da Pašić ne soglaša v glavnih vprašanjih s Pribičevićem in da razmišlja o drugih metodah in manirah — kakor je rekel Ljuba Jovanović v svoji znani izjavi. Tudi Pašić je kakor ostali za politiko sporazuma, samo misli, da je ni treba voditi sedaj, temveč po volitvah. — Že iz teh vrst je razvidno, kakšnih sredstev se poslužuje opozicija proti radikalni stranki in še posebej proti njenemu voditelju, ki je ponovno izjavil tudi v parlamentu, da je NRS za politiko sporazuma, do katerega bo moral priti prej ali pozneje.

; Radičeva agitacija proti Korošcu. Radič je priobčil v svojem »Slobodnem Domu« članek, v katerem ugotavlja, da je slovenska republikanska stranka pognala močne korenine po slovenskih vaseh, da je ta stranka sprejela program HRSS, ki je prirojen za slovenske razmere. Radič očita dr. Korošcu, da ne povdarja samoodločbe slovenskega naroda in da se je v praksi popolnoma odrekal republikanstvu, čeprav zastopa še vedno slovensko avtonomijo. Radič samozavestno izjavlja, da bodo imeli republikanci v Sloveniji že pri prihodnjih volitvah večino in pravi, da Koroščeva stranka ne zastopa socialnih potreb in republikanskih težnj slovenskega naroda. — Kakor znano, zastopa to Radičeva slovensko republikansko stranko g. Albin Prepeluh s svojimi ožjimi prijatelji, ki so se udinjali iz posebnih razlogov radičevskemu demagoštvu. Sicer pa se najnovejši boljševiški komisar precej moti, kar je menda itak podlaga njegove človečanske politike.

; Dogodki v Rajli. O teh dogodkih je opozicijsko in deloma tudi napačno, češ da so jih zakrivil nasprotniki zemljoradniške stranke. Notranje ministrstvo je izdalo o dogodkih komunike, ki ugotavlja med drugim, da sta na podlagi uvedene preiskave mnogo kriva zemljoradniška poslanka Moskovljevič in Vujić sama, ker shod ni bil oficijelno javljen merodajni politični oblasti. Tudi pristaji zemljoradniške stranke so sprejeli oba poslanka z ogorčenjem, ker ne odobravajo politike strankinega vodstva. Incidente je povzročil zemljoradniški učitelj, ki je udaril s palico lastnega pristasa. Nadaljna preiskava bo ugotovila še druge pomanjšanosti.

; Končana Radičeva misija v Moskvi. Po zadnjih vestih je dobila Radičeva rodbina obvestilo, da je Radič že odpotoval iz Moskve in da se vrača na Dunaj. Nadalje je sporočil Radič predsedstvu svoje stranke, naj pridejo člani vodstva HRSS na Dunaj, da jih informira o svojih rezultatih v Moskvi. — Iz teh vestih bi sledilo, da boljševiki niso posebno vneti za Radiča in da so ga poslali nazaj z naročilom, da hočejo prej videti njegovo boljševiško-kmečko politiko, predno mu izročijo propagandni denar. Mogoče je seveda tudi kaj drugega, kar bo pokazala bližnja bodočnost.

; Razpust »neodvisne delavske stranke« v Osijeku. Osiješka policija je razpustila tamošnjo komunistično organizacijo in je prepovedala njenim članom vstop v Radnički dom, katerega smejo sedaj obiskovati samo socialni demokrati. Razpust je v zvezi s trboveljskim dogodki.

Hrvatski kmet in Radič.

; »Straža« (Osijek): Vsi znaki kažejo, da je že dober del hrvatskega kmečkega ljudstva, ki je sledil Radičevi politiki, pričel uvidevati veliko zmoto svojega voditelja in da ga bo kmalu zapustil. Potem bo spregledala tudi hrvatska inteligencija in se vrnila na pravo pot. Mislamo, da je ta čas mnogo bliže nego se mnogi nadejajo.

Zapiski

»Slovenec« in novi kurz francoske politike.

Nedavno je »Slovenec« priobčil uvodnik »Nov duh iz Francije«, kjer se je veselil nove francoske vlade in jo postavil za vzgled vsem evropskim državam.

Že tedaj smo ugotovili zmedenost gospodov pri »Slovencu«, ki so vsled neuspehov svoje politike pozabili na svoja klerikalna načela, kajti sicer bi ne mogli zagovarjati in se navduševati za novo francosko politiko, katere voditelj Herriot je odločen nasprotnik vsake zveze med Francijo in papežem.

In zopet se navdušuje »Slovenec« za novi kurz francoske politike! Topot o priliki Herriotove vladne izjave, o kateri pravi, da ji ni treba nobenega komentarja in pristavlja, da se francoska politika sploh temeljito izpremeni. »Slovenec« je podčrtal oni del izjave, ki govori, da je edino pravi način demokracije in politike ta, ki svoje metode gradi na razlogih pameti in si postavlja za cilj uredničenje pravnstvenih zakonov v blagor celokupnega naroda.

Kakšni so ti pravnstveni zakoni, ki jih hoče uveljaviti novi kurz francoske politike, je razvidno iz Herriotove izjave, ki jo je podal v parlamentu 19. t. m., o kateri pa »Slovenec« seveda ne bo poročal.

V omenjeni seji je pri razpravi o odpravi francoskega diplomatskega zastopstva v Vatikanu Herriot izjavil sledeče:

Vedno sem priznaval veličino katoliške ustanove do tedaj, ko je ostala zvesta misli Onega, ki je izgnal trgovce iz templja in jim rekel: »Moja hiša je hiša molitve; vi pa ste naredili iz nje lamo razbojnikov.« (Živalno odobravanje.) Dokler je bila katoliška ustanova veliki vrelce usmiljenja, dokler je podpirala slabotne in pravilnike pred silo, si je zagotovila spoštovanje in podporo celo onih, ki enako kakor jaz niso priznavali njenih načel. Toda mislimo, da v pravem interesu vsakega miru ni treba, spoštovati zastopnika katoliške vere kot suverena, kakor ni to slučaj pri poglavarjih drugih ver. Govorim o Franciji, kjer niso samo katoličani, protestanti, židje. Vlada, ki ne priznava in ne podpira nobenega bogočastja, vztraja pri ločitvi. Sicer pa mislim, da Francija ne more ne pravno in ne faktično pridobiti ničesar od tega zastopstva.

Tako je izjavil voditelj novega kurza francoske politike, za katerega se navdušuje »Slovenec«, ki pravi, da pomeni nova francoska vlada velik preobrat celokupne evropske politike.

Kaj pravi k temu pristojna cerkvena oblast, ki štiti pisavo »Slovenca«? Kaj pravijo verniki, ki so politično organizirani v stranki, katere glasilo se zavzema za prelom s papežem?

»Slovenec« in radikali.

»Slovenec« hvali francosko vladajočo radikalno stranko, se zavzema za njen program in se navdušuje za njene socialne smernice. Sploh so mu francoski radikali vzor prave politike... Pri vsem navdušenju za radikale pa pozablja na Goethejeve besede: Warum denn in die Ferne schweifen... Seveda, kdor zna, pa zna!

Vedno isti!

»Jutro« kar ne more pozabiti svojega sovražstva do narodnih radikalov, proti katerim je še nedavno vodilo najsrmatnejšo gonjo. Odkar se greje na solnce vladne milosti, je sicer spremeni način svoje gonje, toda v bistvu je ostalo staro »Jutro«, pri katerem so še danes gospodje, ki so izdali celo nesramno in lažljivo brošuro proti radikalom, katero je morala oblast zapolniti! Ako ti gospodje ne bodo bolj previdni, bodo primorani govoriti in delati drugače. Če se ti gospodje ne zavedajo, da je država nekaj več nego njihovo širokoustenje, jih bo treba pač podučiti!

Eno ali drugo.

V »Slovenski Narod« pišejo ljudje, ki so, ali plačani za to, da tako pišejo, ali pa nimajo političnih možganov v redu, odkar jim komandirajo tisti, proti katerim je »Narod« svojočasno proglasil sveto vojno v interesu države in naroda.

Slabe nade.

Danes »vsemogočni« slovenski demokrati napadajo ob vsaki priliki narodne radikale, od katerih je odvisna njihova »vsemogočnost«. Pravzaprav dokazujejo s temi napadi le svoje dosledno sovražstvo napram radikalom, toda kljub svoji doslednosti se silno motijo, ako mislijo, da se bodo oni smejali — zadnji!

Agrarna reforma

(Iz programa NRS.)

V naši novi državi smo se našli pred velikim vprašanjem gospodarsko društvenega značaja, katero zahteva, da ga hitro, pametno in modro rešimo. To je v interesu našega zdravega in pravičnega gospodarskega razvoja kakor tudi v interesu notranjega reda, javne varnosti in pravega razvoja. Mislamo na agrarno vprašanje. Obseg tega vprašanja more biti različen, odvisno od namena, ki se hoče doseči. To vprašanje more imeti tudi društveni značaj, reformno samega vprašanja lastnine zemlje, a more imeti tudi značaj osvobodjenja zasebne lastnine zemlje od bremen in obveznosti fevdalnega značaja in oddajanje zemlje onim siromašnim seljakom, ki je nimajo, ali jo imajo samo v majhni meri, da jim ne zadostuje za preživljanje.

Pri nas sta se na žalost, oba ta značaja pomešala, in pri reševanju tega vprašanja se je šlo po napačni poti. Se bolj je treba obzaložiti, da se je pri tem gledalo s strankarskega stališča in se je vanj zanesel strankarsko politični element, ki je, poleg elementa negotovosti in nereda pri reševanju tako važnega in kočljivega vprašanja popolnoma zmedel njegovo pravilno in zdravo ureditev.

Po mišljenju radikalne stranke mora biti pri reševanju agrarnega vprašanja namen:

1. Osvobodjenje seljaka od fevdalnih bremen in seljaku je treba dati v lastnino ono zemljo, katero je obdeloval pod fevdalnimi bremen in v fevdalnih oblikah.

2. Dobrovoljcem je treba dati zemljo, toda samo resničnim dobrovoljcem, do katerih ima država svoje dolžnosti. In tako je treba dati zemljo revnim poljedelcem in rodbinam onih poljedelcev, ki so padli v vojni, ali pa postali nesposobni za delo, če nimajo zemlje, ali pa jo imajo samo zelo malo, da jim ne zadostuje za življenje. Pravico, da dobijo zemljo v tem obsegu, imajo tudi oni, ki bodo izgubili zemljo vsled izvršitve agrarne reforme pod točko 1; bodisi da jo izgube popolnoma ali pa v tolik meri, da jim ne zadostuje za življenje.

3. To razdeljevanje zemlje, v kolikor se ne nanaša na točko 1, se mora vršiti v zvezi z notranjo kolonizacijo, v prvem redu in na prvem mestu tam, kjer je to za okrepitev našega narodnega elementa posebno potrebno, pri tem se mora paziti, da se naseljevanje vrši v večjih, strnjene skupinah po načrtu.

4. Najprej se ima razdeljevati državna in splošna narodna zemlja, a v kolikor bi je ne bilo dovolj, naj se razdeljuje tudi zasebna zemlja. Prevelika posestva naj se v tem oziru izenačujejo z državno zemljo.

5. Oni, ki dobijo zemljo, jo morejo prodati samo po predpisih postave.

6. Onim, katerim se zemlja vzame, bodisi vsled agrarne reforme, ali za druge državne potrebe, se mora dati odškodnina, katere veličino mora odrediti postava.

7. Država more s postavo določiti velikost posestva, preko katerega se zemlja ne sme kupovati ali prodati, to je, ne sme biti v privatni lastnini.

8. Odškodnino za odvzeto zemljo daje država.

9. Kmetje, odnosno vaši in občine, ki nimajo zadosti pašnikov in gozdov, morajo dobiti od države, splošno narodne zemlje in šume, pri tem se razume tudi imovinska šuma in skupna zemlja.

10. Izvrševanje agrarne reforme se mora kar najhitreje postaviti na postavno podlago in zagotoviti, da se vrši nepristransko in pravilno. Kar najhitreje je treba to vzeti iz rok političnih oblast in njenih organov, v kolikor niso postavljeni pod zanesljivo kontrolo sodni.

Moč države.

»Radikalna Omladina« (Vukovar): Radič se je mogel že dovolj prepričati o moči naše države, ki se ne boji nobenega znanega in neznanega Radiča in čeprav bi ti prepotovali vsa evropska in izvenevropska glayna mesta. Noben Radič ne bo zrušil države, zgrajene z žrtvami njenih najboljših sinov in katero čuvajo danes vsi pošteni in verni patrioti. Narod bo obsodil one, v katerih prevladuje osebna mržnja, in naj se ti imenujejo Radiči ali pa Davidoviči!

Radičeva pot v Moskvo.

»Zastava« (Novi Sad): Radičeva pot v Moskvo ima svoje posebne tendence. Kaj je pravi smoter Radičevega potovanja v Moskvo, se bo šele videlo, toda slabe posledice se že opazajo na njegovi stranki. Radičevi pristaji govorijo že javno, da je prišel čas ustvaritve njihove mirotvorne in človečanske republike in da bodo obračunali s srbskimi »batinašci«. Bilo bi neoprostljivo, ako se dopusti, da bi radičevski agitatorji še nadalje zastrupljali ljudstvo.

Pokret NRS

Radikali v mariborskem srezu — Desni breg.

Organizacija NRS v mariborski oblasti se v zadnjem času razvija zelo živahno. Oblast se deli na 12 srezov, od katerih se najživahnejše javlja Murska Sobota, mesto Maribor in mariborski srez Desni breg. V tem srezu imamo 9 krajevnih organizacij, ki vsak dan bolj napredujejo. NRS je zlasti v zadnjem času pridobila sorazmerno mnogo članov. Na prvem mestu je krajevna organizacija Slovenska Bistrica, ki kateri pristopajo zavedni Pohorčani v velikem številu. Krajevni organizaciji Vrloga pripada 80% tamošnjega prebivalstva. Tudi druge organizacije imajo veliko število članov kakor Spodnja Poljskava, Zgornja Poljskava, Račje-Fram, Hoče, Studenci pri Mariboru. Kako se ljudstvo zanima za Narodno radikalno stranko, se vidi iz tega, da je v novo ustanovljeno organizacijo v občini Morje pristopilo takoj prvi dan 32 članov. Morje je majhna gorska vas na Pohorju. Stranka se razvija po vaseh in člani so izključno kmetje, oziroma v organizacijah blizu Maribora delavci. Iz tega je razvidno, da NRS v Sloveniji ne dobiva tal samo med inteligenco in uradništvom temveč tudi med kmeti. Ljudstvo v teh krajih je bilo pred vojno pod vplivom klerikalne stranke. Ljudstvo je pričelo počasi uvidevati, da politika te stranke nima nobenih dobrih rezultatov in išče nove orientacije. V demokratsko stranko absolutno noče, v radikalno stranko pa vstopa rado.

Občinske volitve

Kakor smo že zadnjič omenili, se bomo pozneje posebej bavili z občinskimi volitvami v Sloveniji. Za sedaj ugotavljamo, da je pisanje demokratskih listov ravno tako tendenciozno kakor pisanje klerikalnega časopisa.

Beograjska »Samouprava«, ki izvaja svoje sklepe na podlagi demokratskih poročil, je zabeležila med drugim tudi to: Slaba udeležba pri volitvah v celjski okolici in na Vrškem je nov dokaz, da postaja ljudstvo v političnem oziru apatično in da izgublja interes za svoje sedanje stranke. Glede volitev v ljubljanski oblasti piše, da je demokratska stranka in v redkih slučajih nastopila pod svojim imenom in da so se večinoma vsi državni in nacionalni elementi združili pod kakim nevtralnimi imenom, n. pr. »gospodarska lista«, ki je dobila lepo število glasov. Demokratsko časopisje je seveda to lepo število glasov kratkoma pojedesarihot.

O teh in še drugih stvareh, kakor tudi o porazu SLS, bomo govorili po končanih volitvah.

Občinske volitve v Kranju.

Zasluzen poraz JDS.

V soboto dne 21. t. m. so se vršile v Kranju občinske volitve. Za volitve se je vodila živahna borba med JDS in vsemi nasprotnimi strankami. Z ozirom na slabo gospodarstvo demokratske večine v mestnem občinskem svetu z občinskim premoženjem je popolnoma razumljivo, da so se postavili kranjski radikali proti demokratski gospodi. Volilni boj je bil oster, toda kljub terorju, podkupljevanju in obupni agitaciji JDS so takozvani »malkontenti« izvojevali silajno zmago in porazili JDS v toliko, da ne razpolagajo gospodje demokrati več svobodno z občinskim premoženjem, ker nimajo v mestnem svetu dvotretjinske večine in zato se je pravzaprav vršil ves volilni boj. Dasiravno ima JDS svojega župana, vendar ne more proti volji »malkontentov« gospodariti po svoji volji kakor doslej. To pa je največji uspeh »malkontentov«, ki so postali sedaj »zelo-kontenti«.

Živeli kranjski radikali! Naprej v boj za pravice in napredek naroda!

Odgovori uredništva

Vinkovci: Vašo zadevo smo izročili stranki-nemu tajništvu. — Maribor: Zglasite se pri tajniku okrožnega odbora NRS za mariborsko oblast. — Tržič: Naprej za ciljem! V kratkem se marsikaj spremeni. — Celje: »Narodni Dnevnik« ni bil glasilo naše stranke, torej ni zastopal naših idej. Edino radikalno glasilo v Sloveniji je »Radikalni Glasnik«. — Trgovci v M.: Glede oglasov se blagovolite obrniti na upravo lista. — Učitelji: Potrjujemo prejem dopisa. Zadevo bomo izročili v nadaljnjo preiskavo. — L. K.: Imate dokaze, oziroma priče? Le v tem slučaju moremo ugoditi Vaši želji. — Poštini uradnik: Popolnoma pravilno. NRS je edina vsedržavna stranka. Druge takozvane slovenske stranke so le lokalne in ne morejo imeti nobenega stalnega vpliva na državno politiko. — Zagreb: Zglasite se pri tamošnji radikalni organizaciji. — Šiška: Blagovolite se oglasiti osebno.

Iz vsega sveta

Raymond Poincaré.

Kakor smo poročali, je Poincaré včeraj iz parlamentarnih volitev podal ostavko in se je začasno umaknil iz javnega političnega življenja.

Rodil se je 1. 1860 v Bar-le-Duc in je po starših lotariške krvi. Kot desetleten deček je gledal grozote nemško-francoske vojne. Ko so Nemci zaslužili njegovo domovino, se je zbudilo v dečku veliko sovraštvo do nemškega imperalizma. Pozneje kot politik je vodil energično odpor-no politiko Francije in pripravil svojo domovino za osvobodilni boj.

Bil je ponovno prosvetni in finančni minister, 14. jan. 1912 pa je postal prvi ministrski predsednik in zunanji minister. Kot tak je potoval v avgustu 1912 v Rusijo, kjer so ga merodajni krogi nadvse ljubeznivo sprejeli. Ob tej priliki se je sklenilo, da stoji Francija pod orožje, ako bi Nemčija v slučaju kakih balkanskih zapletitvev mobilizirala proti Rusiji. Ta dogovor je vseboval prve poteze za poznejšo praktično osamosvojitve južnih Slovanov, kakor tudi Čehoslovakov in Poljakov.

L. 1913 je bil Poincaré izvoljen za predsednika republike. Svojo politiko je osredotočil v delovanju za osvoboditev od Nemcev zasuznjene francoske zemlje, ker je kot pravi miroljub uvidel, da ne more biti resničnega miru, dokler živi francoski narod v neprestanem strahu pred nemškim imperalizmom, ki je ogroževal tudi ostalo Evropo.

Sestanek Herriot—Macdonald.

Po dvadnevni razgovorih z ministrskim predsednikom Macdonaldom v Chequersu je dopotoval Herriot 21. t. m. v London. Angleška vlada je izdala uradno sledeči komunikacijo, ki sta ga soglasno sestavila Herriot in Macdonald:

Francoski in angleški ministrski predsednik sta se v soboto in nedeljo sestala. Imela sta prijateljske in neoficijalne razgovore o raznih vprašanjih, ki se tičejo Dawesovega strokovnega poročila. O odredbah, ki bi bile primerne za realizacijo Dawesovega načrta, se niso stavili nikaki definitivni predlogi. Nobeni definitivni sklepi ne bodo storjeni brez vednosti vlad Italije in Belgije. V razgovorih se je pokazalo popolno soglasje stališč Anglije in Francije. Da se s skupnim sodelovanjem rešijo težkoče, radi katerih trpe njih države, sta oba ministrska predsednika sklenila, da se s privoljenjem ostalih vlad skliče v London sredi julija konferenca, da ugotovi končne spremembe Dawesovega načrta. Oba ministrska predsednika sta se sporazumela, da skupno odpotujeta na kratko bivanje v Ženevo povodom prihodnje otvoritve plenarne seje Društva narodov.

Aretacije komunistov na Poljskem.

V bližini Varšave so te dni aretirali v samotni hiši okoli 30 komunistov, ki so ravno razpravljali o došlih navodilih iz Moskve. Navodila so vsebovala tudi poduk, kako naj se izrazi v komunistične svrhe sedanja industrijska kriza na Poljskem. Policijska oblast je zaplenila mnogo dokumentov.

* Vročina v Ameriki. V zapadnem delu Zedinjenih držav je nastala silna vročina. V državah Ohio, Illinois, Chicago znaša dnevna temperatura 94 stopinj Fahrenhaifa. Bilo je več slučajev soln-čarice, med temi 15 smrtnih.

Kriza fašizma.

Umor poslanca Matteottija je razkril vso globoko fašizma in je razkrinkal voditelje fašistovske diktature, ki je črpala svojo moč iz nezakonitosti in zasnovala svojo bodočnost na organiziranih manjšinah. Diktator Mussolini se je usodopolno prevaril, ko je mislil, da bo mogel v nasprotju z zakonitostjo in tradicijami ostvariti nov državni red v Italiji.

Tragedija fašizma je ravno v njegovem po-večevanju nezakonitosti. Zdi se, da je Mussolini čutil to nevarnost, ko je po svoji zmagi storil vsa, da bi spravil nezanesljive sile zopet v meje zakona in reda. Skušal je organizirati tudi delavstvo na fašistovski podlagi, kar pa se mu ni posrečilo v dovolj obsegu. Mussolini se je moral pač zavedati, da se njegova neposredna okoličina, ki je prišla do moči potom nasilja, ne bo hotela več pokoriti zakonom. V tej okolici so se zbirali ljudje, ki so tvorili improvizirano fašistovsko hierarhijo, ker fašizem ni hotel zaupati funkcionarjem iz pravičnega uradniškega staleža. Med temi so bili ljudje, ki so faktično vodili fašistovsko teroristično politiko, ki ima na vesti mnogo umorov, od katerih je umor poslanca Matteottija najgroznejši. Tu je bil prvi Mussolinijev zaupnik državni podtajnik v notranjem ministrstvu Finzi, šef dopisnega urada v ministrskem predsedništvu Rossi, ki je bil tudi član načelstva fašistovske stranke. V tej okolici je bil tudi general De Bono, šef policije in poveljnik fašistovske milice. Nadalje ravnatelj fašistovskega dnevnika »Corriere Italiano« Filippelli, požigalec tržaškega »Narodnega Doma« odvetnik Giunta in drugi večji in manjši teroristi. Vsi ti so tudi neposredno prizadeti pri umoru poslanca Matteottija. Najhujše plačane teroriste, člane fašistovske črke, ki so temeljito opravili svoj krvavi posel. Večina jih je že v zaporih, toda zdi se, da so glavni krivci še vedno na svobodi. Morilci so bili prepričani, da ostane vse prikriti, saj so jim to obljubili merodajni gospodje v vladi in na policiji. Toda zgodilo se je drugače.

Mussolini je naenkrat uvidel nevarnost ter je energično zahteval zakonito pot. Koliko je bila njegova zahteva odkritosrčna in koliko je bil primoran, da to stori, bo razjasnil nadaljni razvoj dogodkov. Opozicija, tako meščanska kakor socialistična, obtožuje tudi njega in mu naravnost očita, da je bil podučen o vsem. Mussolini se je čutil primoranega izročiti notranje ministrstvo, ki ga je vodil do sedaj sam, nacionalističnemu poslancu Federzoniju, idejnemu nasprotniku fašizma. Federzoni je vodja nacionalistične stranke ter je med njenimi ustanoviteli. Zdi se, da je on pravi mož, ki bo očistil Avgijev hlev, katerega so fašistovski revolucionarji napolnili s smrdečim blatom. Federzoni ima težaven posel, kajti ljudje, ki so odgovorni za umor socialističnega voditelja Matteottija, so skrbeli za to, da so med njimi tudi najvplivnejši fašisti. Zato je fašizem skupno s svojim izbornim poglavarjem v veliki nevarnosti. Če dejstvo, da je merodajna oblast dva dni molčala o umoru, dasiravno je bila natanko informirana o vsem, dokazuje koruptnost državne uprave. To koruptnost pa dokazuje še bolj dejstvo, da umor še vedno ni pojasnjen, čeprav se dijo v zaporu oni, ki so neposredno izvedli zločin. Po zadnjih poročilih so poslančevu truplo sežgali v rimskem krematoriju z vednostjo policijske oblasti, toda kljub temu iščejo orožniške čete noč in dan truplo povsod, kjer jim je ukazano. Koruptnost dokazuje tudi dejstvo, da je policijska oblast omogočila raznim krivcem pobeg in da so jih ujeli le slučajno.

Osebnе spremembe v višjih uradih in aretacija nekaterih fašistovskih dostojanstvenikov kažejo, da je fašizem v razkroju in da ga ne bo mogel rešiti tudi ne Mussolini. V vsej Italiji se pojavlja zdrava in močna reakcija. Pošteni italijanski javnosti stoji na strani tudi inozemstvo, ki je obsodilo fašistovski teror. Tudi če se Mussoliniju posreči odstranitev temnih elementov ter brezobzirna razjasnitev umora in kazni morilcev, so fašizmu dnevi šteti. Glavno za sedaj je, da splošno spoštovani minister Federzoni zagigura sodni oblasti potrebno policijsko pomoč. Vse drugo se bo razvilo na podlagi zakonitosti.

Dogodki v Italiji so važni tudi za nas Slovence, Hrvate in Srbe. Italijanski fašizem je v svojem pretiranem samozaupanju raztegnil bodeče italijanske meje daleč na Balkan. Milanski »Secolo« je odkrito pisal, da smatra Italija našo državo kot podjarmljeno po zakonu močnejšega nad slabšim. Mi in vsa Evropa se bomo oddahnili, kadar pride v Italiji zopet do zakonitih razmer. Fašizem je negacija zakonitosti, afirmacija nasilja in terorja, zato nosi v sebi kal smrti. Nasilje, s katerim se uveljavlja, je njegova lastna smrt.

Tedenske vesti

— Ljubljanske naročnike vladno prosimo, da blagovolijo izpolniti svojo dolžnost do lista. — Uprava »Radikalnega Glasnika«.

— Kralj posejil Prešernovo rojstno hišo. Kralj Aleksander je 19. t. m. posejil na Vrbi rojstno hišo pesnika Prešerna. Vpisal se je tudi v spominsko knjigo.

— Osebnost. S kongresa slovanskih geografov in etnografov v Pragi se je te dni vrnil dr. Niko Župančič, predsednik okrožnega odbora NRS v Ljubljani.

— Sedemdesetletnico rojstva je praznoval 24. t. m. v pokojni trnovski župnik Ivan Vrhovnik, ki si je pridobil mnogo zaslug na nacionalnem in znanstveno-zgodovinskem polju. Jubilar je bil vedno slovansko čuteč duhovnik in kot tak se je v mojih mejah živo zanimal za staroslovensko cerkveno bogoslužje. Naše iskrene čestitke!

— Odlikovanje »Ljubljanskega Zvona«. Nj. Vel. kralj je odlikoval zastavo »Ljubljanskega Zvona« z redom sv. Save IV. razreda.

— Ureditev zaostalih prejemkov državnih uslužbencev. Po poročilih iz Beograda predloži finančni minister dr. Milan Stojadinović ministrskemu svetu v odobritev novo uredbo, ki ureja prejemke državnih uslužbencev od 1. oktobra 1923 do 1. maja 1924.

— Reorganizacija državne policije. Vlada pripravlja načrt za reorganizacijo državne policije. V ta namen se vrši anketa vseh policijskih ravateljev.

— Medverski zakon. Predsednik komisije za sestavo medverskega zakona dr. Alaupović je izročil tozadevni zakonski načrt ministru za vere, ki ga predloži ministrskemu svetu.

— Obsojen obrekovalac g. Pašića. Bivši narodni poslanec in eden zemljoradniških voditeljev v Dalmaciji gosp. Ante Franić je bil pozvan pred splitsko sodišče, da dokaže svoje ponovne klevete o g. Pašiću. Franić ni mogel dokazati ničesar ter ga je sodišče obsodilo na šest tednov zapora. Franić bo imel na hladnem dovolj časa za razmišljanje, da časopisne klevete še niso nobeni dokazi in da ima tudi strankarsko nasprotstvo gotove meje, katerih se ne sme prekršiti brez kazni.

— Pokrajinski zbor Jugoslovenske Matice za Slovenijo se vrši neprekinjeno v nedeljo 6. julija ob 10. uri.

— Občinske volitve v Mariboru in Celju. V Mariboru se vrše občinske volitve 21. septembra, v Celju (mesto) pa 28. septembra.

— Palača generalnega štaba. Ministrski svet je dovolil ministru za vojsko in mornarico kredit v znesku 11 milijonov dinarjev za zgradbo palače generalnega štaba.

— Znižane železniške vozne cene za dijake. Prometno ministrstvo je dovolilo dijakom za vožnjo na velike počitnice in za povratek v šolo četinsko znižanje vozne cene in sicer za odhod od 15. t. m. do 3. julija in za povratek od 15. septembra do 15. oktobra.

— Društva socialnih delavcev. Te dni se je vršil v Beogradu ustanovni občni zbor Društva socialnih delavcev. Namen društva je proučevanje socialnih razmer našega naroda in delo za moderno socialno zakonodajo. Za predsednika je bil izvoljen dr. Kosta Jovanović, za podpredsednika pa dr. M. Popović.

— Odkop groba carja Dušana. Strokovna komisija ministrstva za vere odpušča te dni v samostan sv. Arhangela pri Prizrenu, da odkoplje grob carja Dušana.

— Proces proti komunističnemu voditelju in bivšemu poslanecu Pavlu Pavloviću se je pričel 24. t. m. v Beogradu. Pavlović je obtožen revolucionarne akcije za spremembo pravnega reda v naši državi. Obsojen je bil na eno leto ječe.

— Poštnim seliskim slugam se šteje službena doba od 1. 1910 naprej, ko so bili z dekretom nastavljeni.

— Na državnem moškem učiteljskem v Ljubljani je vpisovanje v prvi letnik dne 30. junija in dne 29. avgusta od 8. do 10. ure.

— Državna realna gimnazija v Kočevju. Za sprejemni izpit v prvi razred se je treba prijaviti 29. t. m. od 9. do 11. ure. Vnanji učenci se lahko zglase tudi pisмено, tako da pošljejo do tega dne po pošti rojstni list in obiskovalno spričevalo, odnosno zadnje šolsko spričevalo z opombo, da je izdano v svrhu vstopa v srednjo šolo. Sprejemni izpit bo 30. junija. Oddaljeni učenci se morejo vpisati tudi še ta dan od 8. do 10. ure. Učenci naj pridejo v spremstvu staršev ali njih namestnikov. Ponavljalni izpit na tem zavodu ali na kakem drugem za šolsko leto 1924-25 ni dovoljen. Omejitve glede sprejema deklice več ne veljajo. S prihodnjim šolskim letom se otvori na zavodu na novo šest razred.

— Trgovska šola v Novem mestu. Vpisovanje za šolsko leto 1924-25 se vrši 28., 29. in 30. t. m. med 11. in 12. uro. V prvi letnik se sprejema 1. učenci in učenke, ki so dovršili 4. razred srednje oziroma 4. ali 3. razred meščanske šole; 2. učenci in učenke, ki so dovršili 3. razred srednje oziroma 2. razred meščanske ali 8. razred osnovne šole in napravijo izpit za prvi letnik trgovske šole. Vstopnina 5 Din, prispevek za učila 10 Din, šolnina pa 75 Din mesečno.

— Državna dvorazredna trgovska šola v Celju. Vpisovanje gojencev in gojenk za šolsko leto 1924-25 se bo vršilo 2., 3. in 4. julija od 9. do 11. ure. K vpisu je prinesiti zadnje šolsko spričevalo in krstni list oziroma rojstni list. Gojencem in gojenkam, ki stanujejo izven Celja, je možno prigraditi se in poslati predpisane listine po pošti. V prvi letnik se sprejemajo dečki, ki so dovršili IV. razred srednje šole ali popolno meščansko šolo in so stari vsaj 14 let. V drugi letnik se sprejemajo absolventi prvega letnika dvorazrednih trgovskih šol, ki so državne ali imajo pravico javnosti.

— Meščanska šola v Vojniku. Vpisovanje v prvi razred se vrši 28., 29. in 30. t. m. od 8. do 12. ure. Sprejmejo se učenci, ki so z dobrim uspehom dovršili peto šolsko leto.

— Obsodba Čaruge in tovarišev. V soboto, 21. t. m. je bila razglašena razsodba v procesu proti Čarugi in tovarišem. Jovo Čaruga in Pavo Prpić Veliki sta obsojena na smrt na večalih brez predloga za pomilostitev. Nikola Mihajlović in Ivan Selhofer na smrt, predlagata pa se v pomilostitve. Luka Sulentić in Mato Krmpotić na 25 let težke ječe. Marko Bojanić na 16 let težke ječe. Stjepan Likić na 15 let težke ječe. Marko Drezgic in Nikola Prpić vsak na 5 let težke ječe. Mile Lončar in Mile Rupčić na 8 mesecev težke ječe.

— Še ena smrtna obsodba v Mariboru. Stiri-desetletni hlapec pri dr. Lebarju, Janoš Horvat iz Križevcev, je 3. maja ponoči umoril hlapca Mihaela Kardinarja, ker je bil na poti njegovi ljubezni do dekle Marije Jakavec. Po umoru je zbežal v gozd, kjer ga je našla na stelji neka ženska, ki je takoj obvestila orožnike. Morilec si je prerezal vrat ter so ga morali zdraviti v Murski Soboti, nakar je bil izročen sodišču v Mariboru. Pri porotni razpravi so porotniki potrdili vprašanje hudo-delstva umora, nakar je bil morilec obsojen na smrt na večalih.

— Aretirani vohunci. V Novem Sadu so aretirali tri vohunce, ki so vohunili za Madžarsko. Vohuni so priznali, da so zasledovali stanje naše vojske ob meji.

— V smrt, ker ni imel stanovanja. V tivol-skem gozdu v Ljubljani se je ustrelil krojaški pomočnik Martin Dvoršak, pri katerem so našli pismo sledeče vsebine: Ker ne morem dobiti stanovanja in moram prenočevati kakor zverina v gozdu, si jemljem življenje. Pri stanovanjskem uradu nimam nobene zaščite, čutim se preganjane in mi je ljubša prostovoljna smrt. Prosim, da se o tem obvesti moj brat v Celju. Nesrečnež si je po strelu prerezal še žile na roki.

— Stekle mačke. Zadnje dni so stekle mačke v Zagrebu ogrizle deset oseb, ki se morajo zdraviti v Pasteurjevem zavodu. Zagrebški mestni fizikat je pri dveh mačkah ugotovil steklino in odredil splošen lov na mačke.

Drobtine

* Ali so živa bitja na Marsu? Meseca avgusta, ko bo Mars najbližje zemlji, kar se zgodi vsakih dvajset let, bodo skušali ameriški znanstveniki še enkrat priti v stik s prebivalci Marsa, ako sploh prebivajo na njem inteligentna bitja. Kakor poročajo iz Filadelfije, bodo postavili Američani na enem najvišjih alpskih vrhov ogromne radiotelegrafske aparate, ki bodo konstituirani za sprejemanje in oddajanje znakov. Dolžina njihovih električnih valov bo znašala 15.000 km. Kakor znano, je Marconi na takih aparatih sprejel skrivnostne znake, o katerih mislijo, da so prišli z Marsa.

* Deset let. Leta 1914 je odšel Alojzij Šlahar iz Vizovic na Moravskem na rusko bojišče, kjer so bile tedaj hude bitke, ki so zahtevale mnogo žrtev. Šlaharja so Rusi ujeli in ga odvedli v Sibirijo. Njegovi domači niso mogli nič zvedeti o njegovi usodi. Končno so ga proglasili za mrtvega in počivali zanj maše zadušnice. Te dni pa so prejeli njegovi sorodniki iz Sibirije pismo, v katerem jim Alojzij poroča, da je živ in zdrav in da si je pridobil lepo kmetijo.

Konzulati v Ljubljani:

Češkoslovaška: Breg 8-1.
Francija: Dunajska cesta (Lj. kreditna banka).
Avstrija: Turjaški trg 4-11.
Italija: Zrinskega cesta 3-1.
Belgija: Urad Ljubljanskega veleposla.
Portugalska: Dunajska cesta 33.

Gospodarstvo

IV. LJUBLJANSKI VELESEJEM.

Sejmski urad javlja:

IV. ljubljanski velesejem obeta biti po dosedanjih izgledih ena največjih narodno-gospodarskih manifestacij, kar jih je bilo še v Jugoslaviji prirejenih. Krog razstavljalcev se bo izpopolnil poleg lanskeletnih s celo vrsto novih, ki bodo prinesli svoje prvovrstne novosti. Pa tudi dotok kupcev bo močan, zlasti vsled tega, ker je Ljubljanski velesejem splošno priljubljen širom države. Zasigurani so že večji poseti kupcev iz Srbije, Hrvatske, Banata, Bosne in seveda tudi iz Slovenije. Provedena je obširna akcija, da se letos tudi kmetovalce močno pritegne na obisk sejma in nakup njim potrebnih predmetov. Letošnji velesejem se vrši že poprej kot prejšnja leta, namreč dne 15. avgusta, s čimer je zlasti kupcem izven Slovenije zelo ustreženo, ker zamorejo svoje trgovsko potovanje zvezati z izleti v našo divno Gorenjsko. K dobri izvedbi akcije za pridobitev največ mogoče kupcev se imamo zelo zahvaliti trgovskim korporacijam po celi državi, ker vsaka organizira v svojem okolju poset svojih članov. Značilno je, da se bodo letos legitimacije za poset sejma in polovično vožnjo na železnici (tudi na brzovlakih) prodajale v preko štiristo krajih naše države. Podani so vsi pogoji za najuspešnejši zaključek razstavljalcev in upamo, da se bo izvedla letos naša največja narodno-gospodarska prireditve v splošno zadovoljstvo vseh Ljubljanskih velesejem bo zopet tisto mesto, ki zbira v vzajemnosti brez političnih strasti brate Srba, Hrvata in Slovenca.

Da se more pravočasno vse urediti in zadovoljiti vse razstavljalce z razstavnimi prostori, se naprošajo vsi oni, ki še niso poslali prijavnice, naj to nemudoma stori. S tem koristijo sebi in pa tudi drugim podjetjem, katerim ni potreba čakati z ureditvijo razstavnih prostorov.

g Pošiljanje denarja po poštoček. zavodu. Denar se po poštočkovnem zavodu lahko pošilja znatno ceneje nego v denarnem pismu. Toda bila je dosedaj težava, da poštni uradi niso imeli za izplačilo večjih nakazil zadostne gotovine in zato so se mnogi denarni zavodi, pa tudi privatniki posluževali denarnih pisem ravno radi tega, ker so vedeli, da prejemnik denar nujno rabi, da pa poštni urad najbrže za izplačilo večjega nakazila ne bo imel zadostne gotovine. Da odpomore tej težoki, je poštna uprava odredila radi hitre preskrbe uradov s potrebno gotovino sledeče: poštni čekovni zavod mora vsak dan brzojavno sporočiti vsem založnim poštam one poštne urade, katerim je bil po čekovnih nakaznicah nakazan denar preko 5000 Din. Na podlagi tega obvestila opozori tudi založna pošta takoj brzojavno vse dotične poštne urade tako, da poštni uradi vedo še isti dan, da je bila na nje izstavljena čekovna nakaznica, glaseča preko Din 5000, ki jo bo treba izplačati naslednji dan. Tak poštni urad v takem slučaju gotovine, ki se je nabrala, ne bo odposlal založni pošti, kakor jo je po predpisih moral pošiljati dosedaj, temveč jo bo pridržal, da bo mogel naslednji dan izplačati čekovno nakaznico. Ako pa se pri poštnem uradu ni nabralo dovolj lastne gotovine, je vsled telegrafičnega obvestila v stanu, da si jo od založne pošte pravočasno preskrbi. S to odredbo poštne uprave se je izplačevanje čekovnih nakaznic znatno pospešilo.

g Velesejem v Beogradu se letos vsled premalega časa za priprave ne vrši.

g Zanatlijsko-industrijska izložba v Sarajevu se vrši od 27. t. m. do 6. julija. Obiskovalci izložbe imajo 50% popust na železnici. Informacije daje Tourist-Office, Ljubljana, Aleksandrova cesta.

g »Zadrugar«. V Ljubljani je pričelo izhajati glasilo nabavljalne zadruge uslužbencev državnih železnic »Zadrugar«.

g »Telegraf i telefon«. Poštno ministrstvo prične te dni pod tem naslovom izdajati strokovni list. List bo izhajal v Ljubljani vsak mesec.

g Železniško tarifo za izvozno sezono izdelujejo v glavnem ravnateljstvu državnih železnic. g Ogromna škoda vsled poplav. Glavno ravnateljstvo vod je zbralo podatke o škodi vsled poplav. Škoda znaša 150.000.000 dinarjev. Največ je trpel Srem.

g Vinski vzorčni sejem v Beli krajini. Belokranjsko vinarsko društvo priredi 3. julija vinski vzorčni sejem pri Treh farah, železniška postaja Rosalnice.

g Trine boleznj se letos silno širijo in pretijo letošnjemu pridelku. Vinogradniki morajo zato neprestano škropiti in žveplati, ako nočejo imeti ogromne škode.

g Monopolni dohodki v letošnjem marcu so znašali 191,5 milijonov dinarjev napram 139,5 milijonov dinarjev v istem mesecu l. 1923.

g Dalmatinsko vino. Cene vina na otokih srednje Dalmacije se gibljejo od 376—600 Din hl.

Nove knjige

Fr. Erjavec: Brezposelnost in problemi skrbstva za brezposelne. Splošna knjižnica št. 27. V Ljubljani 1924. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. 80 strani. Cena broš. Din 12.—, vez. Din 17.—.

Socijalna politika, ki je danes vobče in v posebnem za naše državno socijalno življenje tako velike važnosti, nima pri nas Slovincih in tudi skoraj v vsej Jugoslaviji nikake literature. Kar je izšlo nekaj časopisnih člankov in par priličnih spisov: pa smo pri kraju. Zato z zadoščenjem pozdravljamo, da je bil v tem oziru led prebit. G. Fran Erjavec, ki se je že več let bavil s socijalno-političnimi vprašanji in z vprašanjem brezposelnosti v posebnem teoretično in praktično kot vodja državne posredovalnice za delo, je podaj v okvirju Splošne knjižnice pravkar enoten spis, ki kratko sicer, a pregledno in sistematično razpravlja o vprašanju brezposelnosti in o problemu skrbstva za brezposelne. V posameznem so v tej knjigi obravnavana naslednja poglavja: Brezposelnost, njeni vzroki in posledice, skrbstvo za brezposelne, posredovanje dela, podpiranje brezposelnih in zavarovanje za brezposelnost, statistika brezposelnih in sorodni problemi. Knjiga je opremljena tudi s statističnimi tabelami in diagrami, ki nazorno prikazujejo razmerje med brezposelnostjo in valuto in med brezposelnostjo in kriminaliteto. Kakor pravi avtor v uvodu, si ne privaja spis ambicije, da bi rešil tako važni gospodarski in socijalni problem, kajti tega vprašanja ne bo rešil socijalni politik, ker segajo vzroki brezposelnosti pregloboko v vse gospodarsko in politično življenje, le nekaj smernic in navodil za skrbstvo za brezposelne skuša podati. Zgrajeno je na dolgoletno teoretično raziskovanje problema in tudi večletne praktične preizkušnje na tem polju.

Morda bo dal ta zvezek »Splošne knjižnice« inicijativo, da pristopijo razni strokovnjaki k razpravljanju o tem problemu in socijalno-političnih vprašanjih sploh. Na vsak način pa je ta spis sam na sebi že vsem, ki se direktno ali indirektno bavijo s socijalno politiko, posebno pa našemu delavstvu in inteligentju, zelo priporočljiv. Oprema je lična in cena tako nizka, da je knjiga lahko vsakomur pristopna. Založnici Zvezni tiskarni in knjigarni, ki je pod temi pogoji izdala ta spis, gre priznanje, da deluje v širšem obzorju.

Novi ameriški priseljeniški zakon

Poglavitne določbe novega ameriškega zakona stopijo v veljavo dne 1. julija t. l. Ta zakon je izredne važnosti za vse one, ki nameravajo priti v Zedinjene države.

Nadaljna omejitev priseljevanja.

Novi zakon še bolj omejuje priseljevanje v Zedinjene države in postavlja kvoto na popolnoma drugo podlago. Tekom prihodnjih treh let bo letna kvota za vsako tuzemsko deželo znašala le dva odstotka (2%) od števila prebivalcev, rojenih v dotični deželi, ki so bili nastanjeni v Zedinjenih državah glasom ljudskega štetja od leta 1890.

Koliko bo znašala nova kvota?

Natančna kvota za posamezno deželo ni še uradno določena. Po predhodnih računih pa bodo kvote za nekatere dežele starejše imigracije znižane za 20 do 25 odstotkov nasproti dosedanjim kvotam, dotični bodo priseljeniške kvote nekaterih izmed takozvanih novjših narodnostnih skupin morda izbrisane.

Po teh računih bi letna priseljeniška kvota za Jugoslavijo znašala 735 (mesto dosedanjih 6.426), za Italijo 3.889 (mesto dosedanjih 42.057), za Nemčijo 50.129 (mesto dosedanjih 67.057) itd. Ali, kakor rečeno, te številke predstavljajo le predhodno kalkulacijo, in za uradno določene kvote treba še čakati.

Priseljenci izven kvote.

Zakon določa, da so izzeti iz kvote neporočeni otroci pod 18. letom in žena ameriškega državljanja, ki je nastanjen v Združenih državah za časa, ko prosi, da se mu izda priseljeniški vizum.

Drugi razred priseljencev izven kvote so oni, ki so tekom zadnjih dveh let bili duhovniki ali vsenčlenski profesorji in ki prihajajo v Zedinjene države v svrhu, da nadaljujejo ta svoj poklic, kakor tudi njihove žene in neporočeni otroci pod 18. letom.

Stari zakon je napravil izjemo tudi za nekatere druge poklice, n. pr. za hišne uslužbenke, umetnike, gledališke igralce, bojničarke in osebe, ki spadajo h kakemu znanstvenemu poklicu kot

zdravnike, inženirje, predavatelje itd. Po starem zakonu so take osebe bile pripuščene tudi potem, ko je bila kvota izčrpana; po novem zakonu pa spadajo pod kvoto. Izjema velja le za duhovnike, profesorje in njihove družine.

Pač pa jemlje novi zakon v poštev dijake, ki prihajajo v Zedinjene države v svrhu učenja. Dijaki v starosti od vsaj 15 let bodo pripuščeni kot priseljenci izven kvote, ako prihajajo v svrhu, da študirajo na priznani visoki šoli.

Priseljeniški vizum.

Nekaj novega je zahteva tkzv. priseljenškega vizuma. Vsak priseljenec namreč, ki pride v Zedinjene države po 1. juliju 1924, si mora poprej zagotoviti priseljeniški vizum. Ta vizum izdaje ameriški konzulat in v njem je navedeno, kake narodnosti je priseljenec, da-li spada pod kvoto ali je izven kvote, do katerega roka naj ta vizum velja, kakor tudi druge dodatne informacije, ki jih zahtevajo predpisi.

Priseljenec od sedaj naprej ne bo več potreboval vizuma na svojem potnem listu, marveč le gori omenjeni priseljeniški vizum. Pristojbina za vizum znaša devet dolarjev. Vizum zapade po določeni dobi, ki ne sme presegati štiri mesece. Priseljeniški vizum ne bo jamčil, da bo dotičnik pripuščen, ako ne bi odgovarjal določbam splošnega priseljenškega zakona. Vizum je potreben ne le za kvotne priseljence, marveč tudi za one izven kvote.

Vsak mesec se bo izdajalo kvečjemu le deset od sto (10%) od števila vseh letnih viz za kvotne priseljence; izjema velja le za one dežele, katerih kvota je manj od 300. Dosedanji sistem mesečne kvote odpade; po novem zakonu torej odpade nevarnost, da bi kdo prišel v Zedinjene države, ko je mesečna kvota izčrpana. Odločilno je le to, da dospe tukaj v roku, do katerega velja njegov priseljeniški vizum.

Prednost pri izdajanju viz.

Pri izdajanju viz onim priseljencem, ki spadajo pod kvoto, se bo dajala prednost pred drugimi sledečim osebami: neporočenemu otroku pod 21. letom, očetu, materi, možu oziroma ženi ameriškega državljanja, ki je sam najmanj 21 let star, nadalje onim kvotnim priseljencem, ki so izurjeni poljedelci, njihovim ženam in otrokom pod 16. letom.

Za priseljence izven kvote.

Ko priseljenec prosi, da se mu izda priseljeniški vizum kot priseljencu izven kvote, ali ko zahteva, da se mu kot sorodniku ameriškega državljanja prizna prednost pred drugimi kvotnimi priseljenci, konzularni uradnik ne bo izdal take vizume, dokler ne bo pooblaščen, da jo izda. Vsak državljan Zedinjenih držav, ki zahteva za svojega sorodnika, da se temu prizna pravica kot priseljencu izven kvote, oziroma da se mu da prednost pred drugimi kvotnimi priseljenci, mora vložiti primerno zapriseženo prošnjo na generalnega priseljenškega komisarja. Vsaj dva zanesljiva ameriška državljanja morata potrditi, da so navedbe v prošnji resnične in da je prošilec v stanu vzdrževati priseljenca, za katerega je vložil prošnjo.

Priseljenci, ki se vračajo v Ameriko.

Novi zakon določa, da oni priseljenci, ki so bili zakonito pripuščeni v Zedinjene države in ki se podajo v stari kraj na začasn obisk, se smejo povrniti brez priseljenškega vizuma. Tak priseljenec, ako se hoče povrniti v Zedinjene države brez težkoče radi kvote mora pred svojim odhodom zaprositi ameriško priseljeniško oblast, da mu izda dovoljenje za povratek.

Pripadnost h kvoti.

V katero kvoto kdo spada, se določa, ravno kot dosedaj, po rojstnem kraju. Novi zakon pa je uvedel nekatere spremembe, ki naj odpravijo nekatere težkoče, ki so izvirale iz starega zakona. Tako novi zakon določa, da mladoletni otrok pod 21. letom, ki se ni rodil v Zedinjenih državah in ki prihaja v spremstvu očeta ali matere, spada v isto kvoto kot roditelj, ki ga spremlja. Ako pa je v spremstvu obeh staršev, je rojstri kraj očeta odločilen. Ako se je žena rodila v drugi deželi kot njen mož in kvota za njeno rojstvo deželo je izčrpana, se ona sme v prihodnosti prištevati h kvoti one dežele, kjer se je rodil njen mož, ako jo on spremlja in je upravičen do priseljenškega vizuma.

RADIKALI!

Vsak član naj si šteje v svojo sveto dolžnost moralno in materialno podpirati strankino organizacijo v dosego njenih vzvišenih ciljev.

Agitirajte za našo stvar, širite med svojimi tovariši radikalno časopisje!

Vsak član bodi naročen na »Radikalni Glasnik«!

Najdrobnejše življenje

(Spisal dr. Edwir R. Slosson.)

»Koliko angelov lahko stoji na koncu igle?« — s takim vprašanjem so si glavo belili srednjeveški modrijani. Vprašanje ni sicer tako slabo za ono vrsto debat, s kakršnimi so se tedaj radi zabavali, kajti iztuhali ne bi nikoli, pa tudi da so iztuhali, bi bilo nazadnje vseeno.

»Koliko mikrobov lahko stoji na koncu igle?« — je vprašanje, ki zanima modernega modrijana, in to ne radi veselja na mlatenju prazne slame, marveč ker to se da izračunati in ker je od tega odvisno naše življenje.

Kajti en sam mikrob (bakterija, klica) utegne biti mnogo več kot enakovreden borilec v borbi s človekom — vzlic ogromni razliki v velikosti. V primeri s tem, je bil dvoboj med Davidom in Goliatom poštena borba dveh enakovrednih borilcev. Človek je dolg, recimo, pet čevljev deset inč. Postavimo njemu nasproti mikrob zmerne velikosti, recimo bacil v dolgoti enega mikrona. Mikron je namreč milijonski del enega metra oziroma ena inča obstoja iz 25.000 mikronov. Tak mikrob, ki je tako neznansko droben, pa se ne boji napasti človeka, kateri je 1.750.000 krat večji in vaga — če znate to čitati — 5 kvaderlijonkrat toliko. Vzlic temu v borbi med človekom in mikrobom je poslednji dostikrat zmagovit.

Stvar je namreč ta, da mikrob kaj hitro popravi to svojo začetno neenakost, kajti on hitro raste in se pomnožuje. Klice azijske kolere, n. pr., se podvojujejo vsakih 15 minut. Da ni omejitve na prostoru in hrani, bi vse nasledstvo ene take klice odvagalo človeka že tekom 15 ur. Z drugimi besedami, en sam mikrob, ki prodre v človeka, bi s pomočjo svojega nasledstva lahko pojedel vsega človeka v manj kot enem dnevu, seveda bi bil človek ves izžiten in bi mikrob našel v njem zadosti prostora in ugodnosti.

Ali povrnimo se k začetnemu vprašanju. Ravno kar sem poskušal meriti ost igle, ali moje ravnilo ni zadosti fino v to svrhu, tako sem izmeril njeno glavico. Ni to ena izmed onih modernih bučik z okroglo glavo, marveč igla običajne kovinaste vrste in njena glavica meri dva milimetra počež. Dva milimetra sta dvatisoč mikronov. Klica, ki povzročuje legar, je pa dva mikroma dolga in enega široka. Tisoč teh bakterij bi torej stalo počež na glavici igle, nanizanih po svoji dolgoti, ali pa dvatisoč, ležečih druga poleg druge.

Ali ti-le so veliki mikrobi v primeri z drugimi. Nekdaj so mislili, da je mogoče očistiti vodo od vseh klic, ako jo precedimo skozi neglazirano lončeno. Danes pa vemo, da ima približno 50 različnih bolezni, povzročenih po klicah, ki so tako drobne, da prav lahko prodrejo skozi pore porcelana. Med temi so take vsem znane bolezni, kot influenza, koze, pasja seklinja in osepnice, kakor tudi dolga vrsta bolezni rastlin.

Večina bakterij meri približno en mikron, ali ona, ki prinaša influenco in ki jo zovejo »pneumomites«, je morda le desetinka te dolgoti. Kurjo kugo in neko bolezen tobaka povzročuje še nekaj manjšega, recimo, štiridesetinka enega mikrona.

Ko je biolog zasledil življenje do tako neznansko drobnih enot, prihaja v konflikt s kemičarjem. Kajti en sam molekul (najmanjši delec tvarine) hemaglobina, rdečega barvila krvi, je večji od enega izmed zgoraj navedenih živih stvorov — ako so ti zares živi stvorci. Ali ako niso, kako je mogoče, da rastejo, se pomnožujejo in prenašajo svoje posebne značilne kakovosti od ene živali ali rastline k drugi? Na drugi strani, ako so oni živi organizmi, oni morajo biti sestavljeni večinoma iz protejina, a molekul protejina je tako velik, da more kemičar ugoditi biologu le par sto ali kvečjemu par tisoč molekulov, iz katerih naj bo zgrajen očitno precej kompliciran ustroj teh drobnih strupenih teles.

Ali vkljub kritiziranju s strani kemičarja biolog nadalje odkriva še manjša bitja, ki pokazujejo znake življenja. Bakterije imajo neke neusmiljene sovražnike, ki jih požirajo; zovejo jih bakteriofagociti ali — če vam grška beseda bolj ugaja — bacteriophage. Tudi ti so tako drobni, da prodirajo skozi precdnik, in morajo biti še manjši kot bakterije. Ali da-li spadajo v kraljestvo biologije ali kemije — z drugimi besedami, da-li so to živa bitja ali le kemična tvarina — je še vedno sporno. Morda bo ta spor rešen s tem, da navsezadnje najdemo, da sploh ni določene meje med obema kraljestvoma.

Lastnik: Konzorcij »Rad. Glasnik«.

Urednik: Ivan Podržal.

Odg. urednik: Ivo Kisovec.

Tiska »Zvezna tiskarna«.

SPLOŠNA KNJIŽNICA

	Broj.	Vez.
Št. 1. I. Albreht: Ranjena gruda, izvirna povest, 104 str. . .	Din 12—	Din 17—
2. Rado Murnik: Na Bledu, izvirna povest, 181 str. . .	16—	22—
3. I. Rozman: Testament, ljudska drama v 4 dej., 105 str.	12—	17—
4. Cvetko Golar: Poletno klasje, izbrane pesmi, 184 str.	20—	26—
5. Fran Milčinski: Gospod Fridolin Žolna in njegova družina, veselomodre črtice I., 72 str.	8—	13—
6. L. Novák: Ljubosumnost, veseloigra v 1 dejanju, poslovenil dr. Fr. Bradač, 45 str.	6—	11—
7. Andersenove pripovedke. Za slovensko mladino priredila Utva, 111 str.	12—	17—
8. E. Gaboriau: Akt šte. 113, roman, poslov. E. V., 536 str.	22—	28—
9. Dr. Fr. Veber: Problemi sodobne filozofije, 347 str.	24—	30—
10. I. Albreht: Andrej Ternouc, reliefna karikatura, 55 str.	6—	11—
11. Pavel Golia: Peterčkove poslednje sanje, božična povest v 4 slikah, 84 str.	12—	17—
12. Fran Milčinski: Mogočni prstan, narodna pravljica v 4 dejanjih, 91 str.	12—	17—
13. V. M. Garšin: Nadežda Nikolajevna, roman, poslovenil U. Zun, 112 str.	10—	15—
14. Dr. Karl Engliš: Denar, narodno-gospodarski spis, poslovenil dr. Albin Ogris, 236 str.	26—	32—
15. Edmond in Jules de Goncourt: Renée Maupérin, roman, prevel P. V. B., 239 str.	15—	21—
16. Janko Samec: Življenje, pesmi, 112 str.	15—	20—
17. Prosper Mérimée: Verne duše v vicah, povest, prevel Mirko Pretnar, 80 str.	9—	14—
18. Jaroslav Vrhlický: Oporoka lukovškega grajščaka, veseloigra v 1 dejanju, poslovenil dr. Fran Bradač, 47 str.	6—	11—
19. Gerhart Hauptmann: Potopljeni zvon, dramatska bajka v 5 dejanjih, poslovenil Anton Funtek, 124 str.	16—	22—
20. Jul. Zeyer: Gompači in Komurasaki, japonski roman, iz češčine prevel dr. Fran Bradač, 154 str.	14—	20—
21. Frid. Žolna: Dvanajst kratkočasnih zgodbic, II., 73 str.	8—	13—
22. L. N. Tolstoj: Kreutzerjeva sonata, roman, poslovenil Fr. Pogačnik	14—	20—
23. Sophokles: Antigone, žalna igra, posl. C. Golar, 60 str.	9—	14—
24. E. L. Bulwer: Poslednji dnevi Pompejev, I. del	30—	36—
25. E. L. Bulwer: Poslednji dnevi Pompejev, II. del (v tisku)		
26. L. Andrejev: Črne maske, drama, poslov. Jos. Vidmar, 82 str.	12—	17—
27. Fran Erjavec: Brezposelnost in problemi skrbstva za brezposelne, 80 str	12—	17—

Znanstvena zbirka (veliki 8° format)

Št. 1. Dr. L. Cermelj: Boškovičev nauk o materiji -- prostoru -- času v luči relativnostne teorije, 52 str. . .	16—	23—

Za vsak zvezek je računati po Din —80 poštne in odpravnine.

Naročila sprejema **Zvezna knjigarna v Ljubljani, Marijin trg 8.**

Ruski tisk
*
RUSSKAJA PECATJ
D. Z. O. Z.
K. R. Š. K. O.

ima na zalogi vse vrste

RUSKIH KNJIG

kakor beletristične, znanstvene, šolske in otroče, velika zaloga not, lastnih izdaj. — Posebna biblioteka je ruski čitačji publiki za malo odškodnino na razpolago.

Kataloge pošiljamo brezplačno.

Cene znatno znižane! ./. Plačljivo tudi v mesečnih obrokih!

Ne kupujte netočnih in dragih
VOZNIH REDOV!

Dobi se

v vseh knjigarnah in trafikah po vsej Sloveniji najbolj priljubljen

VOZNI RED

vseh železn., poštne in avtomob. prog v Sloveniji s kurzno karto.

Sestavljen po najnovjših podatkih

Cena

samo **8 Din.**

Preprodajalec popust kot pri zadnji izdaji

Naročila sprejema

Zvezna tiskarna in knjigarna, Ljubljana
WOLFOVA ULICA 1

Najcenejše nove in rabljene

pisalne stroje

v specialni mehanični delavnici za popravo pisalnih računalnih, razmnoževalnih in kopirnih strojev.

Ludvik Baraga, Ljubljana,
Šelenburgova ulica 6./I.

Barvne trakove, karbon—indigo papir ter vse druge potrebščine. Pisarniška oprema vedno v zalogi.

4 koristi

1. zelo močni
2. krasna oblika
3. lahka hoja
4. nizke cene

Imajo čevlji veletrgovine

R. Stermecki, Celje

s klinci podbite čevlje iz kravine, teletine in boks izdelajo domači čevljarji.
Cenik zastoj. Trgovci engros cene.

Somišljeniki, razširjajte „Radikalni Glasnik“!